

MALÉ, Jordi / MIRALLES, Eulàlia (2007): *Mites clàssics en la literatura catalana moderna i contemporània*. Aula Carles Riba. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, 219 p.

En el marc de les activitats de l'Aula Carles Riba de la Universitat de Barcelona, el 24 i 25 de febrer de 2005 se celebrà a les aules de la universitat el simposi «Mites clàssics en la literatura catalana moderna i contemporània». Dos anys més tard ha vist la llum el llibre que recull les intervencions en aquell simposi. L'Aula Carles Riba és un espai de col·laboració científica entre la filologia catalana i la filologia clàssica i un dels seus fonaments, tal i com es diu en el «Preliminar» del llibre que ressenyem, és «la investigació dels fonaments grecollatins de la cultura catalana, especialment en els vessants literari i ideològic» (p. 7). Aquest mateix text preliminar deixa clar que «els mites han tingut una gran funcionalitat en la literatura clàssica pel seu valor paradigmàtic. Situats en certa manera, fora del temps, ja en la mateixa antiguitat van ser objecte de constants recreacions per part de poetes i filòsofs. Aquest procés de reescriptura ha estat constant en les diferents literatures occidentals fins a l'actualitat. I les lletres catalanes, des de l'Edat Mitjana fins avui dia, en són un clar exponent» (p. 7).

Així doncs, i d'acord amb aquests pressupòsits, tant el simposi inicial com ara la publicació de les intervencions, planteja l'anàlisi de la utilització de determinats mites al llarg dels diferents períodes de

la literatura catalana (des de l'època medieval fins a principis del segle XXI), amb atenció especial per a la literatura del segle XX que és la que ocupa el gruix més important de les intervencions.

Pel que fa a l'època medieval tenim el capítol de Roger Friedlein (de la Freie Universität Berlin) titulat «Mitologia clàssica i conceptes d'època: l'aportació de l'epistemologia per a la literatura catalana antiga» (p. 27-37). L'estudi es proposa en primer lloc entrar en un debat teòric vigent entre els romanistes alemanys en els últims anys com és el del concepte d'època a partir del concepte d'*episteme* i d'evolució epistemològica tal i com el defineix Foucault en els seus treballs. És cert que, a Alemanya, el debat s'ha aplicat sobretot a la literatura castellana (especialment del «Siglo de Oro»). El que es proposa Friedlein és traslladar-lo també a la literatura catalana i concretament a la medieval. Des d'aquests pressupòsits, doncs, s'endinsa en l'anàlisi de *Lo somni* de Bernat Metge i en les proses mitològiques de Joan Roís de Corella, dos autors i dos discursos que en el fons acaben essent una mena de pretext per a assentar la seva reflexió teòrica.

Jaume Pòrtulas, de la Universitat de Barcelona, ens situa en el segle XVII amb l'anàlisi de components mitològics en el teatre de Francesc Fontanella i concretament a *Lo desengany* (Jaume Pòrtulas, «Eros i Príap en *Lo Desengany* de Francesc Fontanella», p. 9-26). En aquest cas l'anàlisi parteix d'un relat mitològic clàssic (el del triangle entre Ares, Afrodita i Hefest, o bé entre Mart, Venus i Vulcà) per veure com Fontanella se'n serveix i l'adapta en el seu text teatral (o «poema dramàtic», que és com Pòrtulas l'anomena). D'aquesta manera acaba demostrant com el dramaturg basteix la seva peça a base d'uns paradigmes tradicionals, amb alguns elements que –tot i que potser sí que costen de veure– ofereixen «una aparença paradoxal de modernitat» (p. 24).

Seguint l'ordre cronològic, els dos treballs següents ens situen en el segle XIX, concretament a principis de segle. Eulàlia Miralles, de la Universitat de Girona, s'ocupa de la figura del menorquí Vicenç Albertí a propòsit de les seves traduccions i més concretament de tres versions de *Metastasio*: *Demofonte*, *Siroe* i *Aquiles*, totes tres conservades a la Biblioteca de Catalunya («Vicenç Albertí, traductor de *Metastasio*», p. 39-58). En aquest cas el que tenim davant és un estudi sobre traducció –molt documentat– més que no pas sobre mitologia. L'altre treball centrat en el XIX és de Maria Paredes, de la Universitat Autònoma de Barcelona, i se centra en l'estudi d'una obra d'Antoni Febrer i Cardona directament relacionada amb el tema mitològic («De la falla al mite: *l'Exercici sobre la Mitologia* (1804) d'Antoni Febrer i Cardona», p. 59-82). L'autora hi valora les aportacions de l'assagista «en els àmbits de l'hermenèutica del mite a partir de les fonts coetànies» (p. 59). Acaba descobrint-hi també aquells elements que fan que el text de Febrer tingui un lleuger interès que va una mica més enllà dels manuals tradicionals i propedèutics de l'època.

El període del Modernisme i del Noucentisme queden coberts amb dos treball especialment interessants. Un és el de Josep Murgades sobre «Recepció de *Nausica* en la literatura catalana» (p. 83-106). És un estudi de recepció que parteix bàsicament de la *Nausica* de Goethe i la de Maragall per endinsar-se en les diferents rebudes del mite i d'aquestes dues adaptacions per part d'escriptors ben diversos: Pujols, Massó i Ventós, Alexandre Plana, Francesc Curet, Eugeni d'Ors, Pere Coromines, Carles Riba, Arthur Terry, Josep Palau i Fabre, Josep M. Capdevila, Josep Lleonat, Sebastià Juan Arbó, Salvador Espriu, Josep Carner, Rodolf Llorens i Jordana, Agustí Bartra, Mercè Rodoreda i Josep Pla, M. Àngels Anglada i Montserrat Roig. Total, un bon catàleg de referències que deixen el tema pràcticament esgotat. I és que, com afirma el mateix Murgades, «per tractar-se d'una noia tan virginal, Déu n'hi do com ha resultat fecunda *Nausica*...!» (p. 102). El segon treball ens situa a principis del XX i en el tractament que rep el tema dels sàtirs i els faunes, especialment en la poesia de la primera època de Josep Carner, amb breus incursions també en l'obra de Gabriel Alomar i Jeroni Zanné (Carles Garriga, «Sàtirs, faunes i nuditats a l'inici del noucents», p. 107-122).

La resta de contribucions al volum ens situen ja en el terreny de la literatura més contemporània. Jordi Malé, de la Universitat de Lleida, parla dels mites femenins en Salvador Espriu («“Car hem après que l'amor venç la mort.” L'amor en els mites femenins de Salvador Espriu», p. 123-146) i ho fa en un treball molt erudit centrat en alguns poemes i en els proses de *Les roques i el mar, el blau*. Potser el més interessant és la incursió en un tema com el de l'amor, que no és precisament dels més

habituals i reincidents en l'obra d'Espriu. Per la seva banda, Rosa Cabré (Universitat de Barcelona) parla d'«Aquil·les i Patrocle en Llorenç Villalonga» (p. 147-160) a través bàsicament de l'anàlisi de l'*Aquil·les o l'impossible* (1964) de Villalonga. Hi destaquen les referències que introdueix a l'epistolari entre el novel·lista mallorquí i Baltasar Porcel a l'hora de justificar els seus arguments. Maria del Carme Bosch, de la Universitat de les Illes Balears, centra la seva contribució en Llorenç Villalonga, Llorenç Moyà i Jaume Vidal i Alcover («Alguns mites en tres escriptors mallorquins de postguerra», p. 161-178). Són tres aproximacions molt introductòries, que aporten però algunes idees que poden ser desenvolupades en el futur.

Carles Miralles (Universitat de Barcelona) agafa el mite de la baixada a l'infern i l'aplica a *La plaça del Diamant* de Mercè Rodoreda («"En el forat de la mort." La catàbasi o baixada al món dels morts de la Colometa», p. 179-188). Aquest cop la proposta no és més que un breu assaig sobre el tema, que té un interès relatiu pel que fa a l'estudi de la novel·la però que aporta coses interessants quant a la comparació entre la narrativa rodorediana i la seva poesia. Montserrat Jufresa, de la Universitat de Barcelona, proposa en la seva contribució una lectura dels *Mots de ritual per a Electra* de Josep Palau i Fabre en relació amb altres textos teòrics del poeta i dramaturg («L'*Electra* de Josep Palau i Fabre», p. 189-198). Per a l'estudiosa, Palau i Fabre acaba relacionant el tòpic amb un altre tema mític: el del ritual de la mort del tirà, el qual apareix fins i tot en el títol de l'obra. La mitologia, doncs, ajudaria a la comprensió última de les intencions de l'autor. I tanca el volum el text dedicat a temes més estrictament coetanis. És de Núria Santamaria (Universitat Autònoma de Barcelona) i està dedicat a «Els mites clàssics en la producció dramàtica catalana dels darrers vint-i-cinc anys» (p. 199-219). Aquí sí que hi ha un intent de sistematitzar sobre determinades constants de les aportacions recents dels dramaturgs catalans. L'objectiu real –que acaba essent el de demostrar la qualitat literària i el sòlid coixit d'aquestes aportacions– queda una mica al marge, un cop més, del tema de la mitologia, que torna a ser utilitzat de manera un xic pretextual. S'analitza el tractament dels mites clàssics en una colla d'autors actuals (des de Josep A. Baixeras fins a noms pràcticament desconeguts com el de Pere Alberó, passant per Albert Mestres, Carles Batlle, Miquel M. Gibert o Daniel Escandell). El resultat és un article molt interessant, certament, però amb un interès que va molt més enllà del pretext que l'ha dut a integrar-se en una miscel·lània com la que ens ocupa. Tot un mèrit, és clar.

En definitiva, potser sí que el llibre no és de fet un estudi de conjunt sobre la mitologia en la literatura catalana, un tema que d'altra banda pot semblar inesgotable, però les diferents contribucions que hi ha són petites monografies –la majoria d'elles extraordinàriament interessants– les quals complementen els estudis sobre cada un dels autors seleccionats, encara que en alguns casos el tema mitològic pugui acabar essent més aviat pretextual.